„RADOMER-KIELCER LEBEN“ № 20 (108) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem“ יאהרגאנג דריטער פרייז 25 גראָשען

הײַנט 10 זײַטען.

Kino „CZARY“ Kielce

א גרויסער
פוילישער פילם—בילד
א. נ.
„CHATA ZA WSIĄ“
אין די הויפט־ראָלען
די בעסטע פוילישע אַרטיסטען.
אַלע דאַרפען זעהן
דאָס בילד!

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

ראדאם פרייטאג א׳ סיון תּ פ״ו — פאר׳ן אינהאלט און טעקסט פון די אנאנסען איז די רעדאקציע נישט פעראנטוואָרטליך — 14 go Maja

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען זוהן
יאסיל זאנגער מיט פרל׳ פעסע באקמאן
ווינשען מיר א הארציגען מזל טוב און
א גליקליכען צוזאַמענבונד.
עלטערען
נתן זאנגער
עם פרוי.

יאסיל זאַנגער פעסע באַקמאן
קעלץ ראַדאָם
מ א ו ר ש י ם
כ״ה אייר תרפ״ו.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע טאָכטער, שוועסטער און שוועגערין פעסע באַקמאַן מיט ה׳ יאָסיל זאַנגער ווינשען מיר א בליהענדע צוקונפט און א גליקליכען צוזאַמענבונד.
עלטערען, שוועסטער, ברידער,
שוואָגערס און שוועגערינס.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען קוזין יאסיל זאַנגער מיט פר״ל פעסע באַקמאַן ווינשען מיר זיי, אז ליבע, גליק און צופרידענהייט זאָלען זיין זייערע עוויגע בעגלייטערס.
איטשע קאַפּער און פרוי.

צו דער פערלאָבונג פון מיין ג. חבר יחיאל גאָלדבערג מיט פר״ל גוטא ווילטשעק וואונש איך, דאָס זייער צוזאַמענבונד זאָל געשלאָסען זיין מיט גליק און צופרידענהייט.
אברהם רייַשער.

צום פערלאָבונג פון פרל׳
פעסע באַקמאַן
מיט ה׳ יוסף זאַנגער פון קעלץ
ווינשען מיר א גליקליכען צוזאַמענבונד
איף די בערג פון יהודה.
אברהם טענענבוים און פרוי.

KINO
„CORSO“
w Radomiu.

Dziś i dni następnych 3-cia serja znakomitego obrazu p. t.
TAJEMNICZY RYCERZ
w roli głównej
William Desmond

צו דער פערלאָבונג פון אונזער קוזינקע
פעסע באַקמאַן מיט ה׳ יוסף זאנגער
פון קעלץ, ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב
און א גליקליכע צוקונפט.
פאמיליע
מ א ל ץ.

Najdroższemu koledze
SYMEONOWI LANDAUOWI
z powodu zgonu
OJCA
szczere współczucie wyrażają
J. Minkowski, J. Zelicki, M. Gertner.

קאנקורס.

ס׳ווערט געזוכט א ענערגישע רוטינירטע ביורא-קראַפט, וועלכע איז פעהיג איבערצונעמען זעלבסשטענדיג די לייטונגען פון דער שחיטה אין קעלץ.
בעדינגונגען נאך געגענזייטיגען אָבמאך
ס׳ווערט געפאדערט קענטעניס אין וואָרט און שריפט די פוילישע און יודישע שפּראך.
איינגעהענדיגע אָפערטען מיט בעשרייבען פון לעבענס-לויף (**curriculum vitae**) ווי אויך אָבשריפטען פון צייגנישען נעמט אָן ביזן 1—טען יוני 1926 די אידישע קהלה איז קעלץ.
די אידישע קהלה פערוואַלטונג
אין קעלץ.

Członkowi Zarządu, panu D-rowi
M. Kelerwurmowi z powodu
śmierci OJCA Jego
b. p. **Chaima Bera**
szczere współczucie wyraża
Zarząd gimnazjum T-wa **„Przyjaciół-Wiedzy“** w Radomiu.

Panu D-rowi **M. Kelerwurmowi**
z powodu śmierci OJCA Jego
b. p. **Chaima Bera**
najgłębsze współczucie wyraża
Dyrekcja i Grono Nauczycielskie gimnazjum T-wa **„Przyjaciół-Wiedzy“**
w Radomiu.

צי נויטיגט זיך ראדאם אין א קליינהענדלער־פעראיין?

אויבוואָהל די אויבענגעשטעלטע פראגע ווערט ארויסגעצויגן גראד אין א מאמענט, ווען, כמעט, אלע געזעלשאפטליכע פאזיציעס אין ראדאם זענען בעזעצט און פערנומען דורך פערשידענע קרייזען און קלאסען; אין א מאמענט ווען די פאראהאנענע אינסטיטוציעס ביי אונז אין שטאדט האבען זיך שוין אריינגעצויגען אין זייערע רייהען אט דעם קליינהענדלער־עלעמענט, וועלכער האט שוין, א פנים, זיינע רעפּרעזענטאנטען און פארשטעהער, וואס רעדען אין זיין נאמען; אייבוואהל די קליינהענדלער, וועגען וועלכע מיר ווילען דא רעדען, זענען פון ווי־נישט־איז אנגעשלאסען אין וועלכער פאיז סוחרישער קערפערשאפט, איז טראָץ דעם אלעם די פראגע וועגען שאפען א קליינהענדלער—פעראיין פון וויכטיגע בעדייטונג, און האט, יעדענפאלס, נאך אויסזיכטען צו רעאליזירט ווערען.

עס מוז קודם כל בעמערקט ווערען, אז די שטרעבונג פון שאפען אזא קליינהענדלער־פעראיין האט כלל נישט דעם ציעל שארען בוטרענגען אט יענער סוחרישער ארגאניזאציע, צו וועלכער די קליינהענדלער זענען אין זייער גרעסטען טהייל ביז יעצט אנגעשלאסען. מיר זענען מיט דעם יעצטיגען ארטיקעל אבסאלוט דאס נישט אויסען. מיר מיינען נור דערמיט צו זאגען, אז קליינהענדלער ברויכען זיין זעלבסטשטענדיג ארגאניזירט און נישט צוזאמענגעגאסען אין אזא קערפערשאפט, וואו זייער אנזעהן ווערט פערטונקעלט דורך גרעסערע פון זיי, און, וואו די גאנצע לייטונג געפינט זיך דערהויפט אין רשות פון אזעלכע פערזאנען, וואס קאנען גאנץ וועניג די טיעף־איינערליכע, עקאנאמישע לאגע פון יענע יודישע קליינע סוחרימ'לעך, וואס זשיפען קוים בדוחק און וואס שטעהען וואקעלדיגע אויף זייערע מאטעריעל־רואינירטע, שוואכע פיס.

קליינע הענדלער און געדריקטע סוחרים קאנען נישט גלייך געשיצט ווערען ווי די גרעסערע, ווי די מעהר־פערמעגליכע פון זיי.

ס'וועט קיינמאהל קיין ווינדער נישט זיין, וואס ביי פערשידענע וויכטיגע ענינים, ווערען די קליינהענדלער געשטעלט אויפ'ן לעצטען פלאץ. אומעטום און שטענדיג, אנהויבענדיג פון בעשטימען שטייערען, ביז קאאָפעראטיווע און באנק—אנגעלעגענהייטען ווערען זיי גאנץ וועניג פערטיידיגט.

דאס איז א זעלבסטפערשטענדליכע זאך: ווי באלד די קליינהענדלער האבען נישט איבעראל און וואו מ'ברויכט זייערע אייגענע פערטרעטער און אויסגעוועלטע דעלעגאטען, ווערט פאר זייער טובה וועניג געקעמפט.

כמעט אין אלע שטעדט אין פוילען, אפילו אין קלענערע ווי ראדאם, עקזיסטירען קליינהענדלער־פעראיינען. אזא פעראיין קאן פאר די קליינהענדלער פיל נוצען ברענגען, קודם כל אויפ'ן קאאָפעראטיווען געביעט. ביי אזא פעראיין ווערט ראשית געזארגט צו שאפען א באנק, וואס זאל זיין אויפגעשטעלט אויף קאאָפעראטיווע יסודות און שטעלען זיך פאר א צוועק ארויסצובארגען די מיטגלידער בעדייטענדע קליין־פראצענטיגע הלואות און מאכן דיסקאנטעס. אזא קליינהענדלער־באנק וואלט אהן צווייפעל אינטערגעשטיצט געווארען פון פערשידענע קאאָפעראטיווע געזעלשאפטען אין ווארשא, צוגלייך ווי אנדערע יודישע בענק אין ראדאם.

עס איז א זיכערע זאך, ווען די יודישע קליינהענדלער זענען פאר זיך ארגאניזירט און זעלבסטשטענדיג אוועקגעשטעלט, וואלט מען זיך מיט זיי גאנץ אנדערש גערעכענט. זיי וואלטען גאנץ אנדערש טראקטירט געווארען. זיי וואלטען דאמאלס אין געזעלשאפטליכען לעבען געשפיעלט א ראליע און נישט אויסגענוצט געווארען צו פערשידענע וואהל־מאניעווערס...

מיט'ן ענטשטעהן פון א קליינהענדלער־פעראיין, בעקומען די קליינע סוחרים די מעגליכקייט צו שיקען זייערע פארשטעהער אין אלע קאמונאלע אינסטיטוציעס, ווי אויך אין די שטייער־אמטען, צו פערטיידיגען זייערע עקאנאמישע און ווירטשאפטליכע אינטערעסען און זיי ברויכען נישט רעפרעזענטירט ווערען פון די „פני", וואס רעדען בלויז אין זייער נאמען, אבער טהון, טהוען זיי וועניג...

אין ווארשא, לאדז, לובלין, בענדין און אנד. שטעדט זענען פאראהאן קליינהענדלער־פעראיינען. אויך אין ראדאם ברויך אזא פעראיין געשאפען ווערען. ביי דער היינטיגער ביטערער צייט איז דאס בעזונדערס נויטווענדיג. מיט יעדען טאג פערגרעסערען זיך די רייהען פון די סוחרישע יורדים און זיי זענען נישט צעמאלט אין דער קלענסטער מאס ארגאניזירט. ביים היינטיגען טאג, האט אזא קליינהענדלער־פעראיין גרויסע, ריעזיגע אויפגאבען.

עס קאן דעריבער קיין ספק נישט זיין, דאס אויף דער פראגע „צי נויטיגט זיך ראדאם אין א קליינהענדלער פעראיין" ברויך דער תירוץ אונבעדינגט זיין – יא. אזא פעראיין בעדארף אין ראדאם געשאפען ווערען. קליינערע הענדלער און ארימע געדריקטע סוחרים דארפען זיין בעזונדער ארגאניזירט און נישט צוזאמענגעמישט מיט גרעסערע פון זיי, ווייל דאמאלס געניסען זיי אומעטום צום ווייניגסטענס.

אט דאס דארף זיין די איבערצייגטע מיינונג פון א גאנץ סך יודישע קליינהענדלער, ווימען ס'קומט אפט אויס צו פיהלען דעם דאזיגען טעם...

א קליינהענדלער.

ב. פערלמוטער.

שכר פאר מעשים טובים.

(א מעשה'לע)

אין דער שטאדט ד. האט צוריק מיט פיעל יאהרען געש'מ'ט א יונגע שעהנע פרוי, חנה'לע האט זי געהייסען.

אויסער איהר זעלטענע שעהנהייט און גרויס רייכטום, איז זי אויך געווען א גוטהארציגע. אלע ארימע און נויטבעדערפטיגע פון ד. און פונ'ם גאנצען אומגעגענד פלעגען זיך שטענדיג צו איהר ווענדען נאך הילף, און חנה'לע פלעגט קיינעם נישט אָנזאגען. און אויב איהרע אייגענע אפגעשפארטע סומען זענען דערויף געווען ווייניג, האט זי דערוועקט די הערצער פון די גבירים פון ד., און די לעצטע האבען אויך געשענקט נדבות מיט דער פולער האנד.

איהר מאן ר' יצחק איז געווען א גרויסער בעוואוסטער סוחר. צוליב זיינע שטארק פארצווייגטע געשעפטען איז ער תמיד געווען אין מאסקווא אדער אין א אנדערער גרויסער שטאט. א היים פלעגט ער קימען נור אויף די הויפט ימים־טובים — פסח, שבועות, סוכות. דערום איז חנה'לע כמעט דאס גאנצע יאהר געווען פריי און האט זיך געקענט אומגעשטערט אבגעבען צו איהר פילאנטראפישער ארבייט.

איינמאל פאר פסח, איז אין גאסטהויז פון שטעדטעל ד. אנגעקומען א גרויסער רייכער פריץ. דער פריץ האט זיך גענומען שכור'ן, און אז ער איז שוין געווען גוט בגלופנ'דיג, האט ער אריינגערופען דעם משרת פונ'ם גאסטהויז און איהם פארגעלייגט א גרויסע סומע געלד, אז ער זאל איהם ברענגען א יונגע שעהנע פרוי, און וואס די פרוי וועט זיין יונגער און שעהנער, וועט זיין לוין זיין גרעסער.

די צוגעזאגטע סומע האט אויף דעם משרת געמאכט א געוואלדיגען איינדרוק, און ער האט אנגעהויבען קלערען, וואס פאר א יונגע שעהנע פרוי קען ער אהער ברענגען.

איהם איז באלד אריין אין געדאנק חנה'לע. נור ווי אזוי קען מען אבער פארנארען אהער אזא פרומע און ערענטליכע פרוי?!

נאך פיעל קלערען, איז ער ענדליך געפאלען אויף א געלונגענער המצאה. ער איז אוועק צו חנה'לען און איהר דערציילט, אז צו זיי אין גאסטהויז איז געקומען א מאסקווער גרויסער גביר, מיט וועלכען ס'האט זיך אויפן וועג א שרעקליכער אומגליק געטראפען, נור ער איז על־פי נס ניצול געווארען. און אזוי ווי דאס איז געשעהן נעבען ד., דערום איז ער אהער געקומען צוטיילען גרויסע סומען געלד פאר ארימע און נויטבעדערפטיגע און ער וויל זיך צו דעם צוועק פארשטענדיגען מיט די היגע כלל־טוער.

חנה'לע איז געווארען זעהר דערפרעהט פון דער בשורה, ווייל זי האט גוט געוואוסט די שרעקליכע נויט, וואס ס'הערשט אין שטאדט. איבערהויפט איצט פאר פסח, ווען די הוצאה איז אזוי גרויס...

זי האט זיך באלד אנגעטון אין איהרע בעסטע און שענסטע קליידער, זיך פערפוצט מיט איהר גאנצען צירונג און איז אוועק אין גאסט־הויז. קומענ־

דעפ. משה פראסטיג.

נאר נישט דעם קאפ פערלירען...

אין א געזעלשאפט פון פריינד האבען מיר אנימאלט גערעדט איבער דער איצט אזוי שרעקליכער נויט פון דער יודישער באפעלקערונג און איבער די פיינדליגע, אומרוהיגע צייטען, וועלכע מיר האבען איצט אויסצושטיין. מיר האבען געזוכט א תשובה אויף דער פראגע: וואס האבען איצט די יודען צו טוהן, כדי זיך צו ראטעווען און וואס האבען צו טוהן די יודישע פיהרער, כדי אונזער באפעלקערונג צו ווייזען דעם וועג, אויף וועלכען זי האט צו געהן.

מיר האבען גערעדט איבער די היינטיגע אזוי אומרוהיגע צייטען... דער רעגירונגס-קריזיס מאכט אומזיכער די לאגע, דער מלוכה-דעפיציט וואקסט פון טאג צו טאג, די מלוכה האט נישט גענוג געלד אום איהרע בעאמטע אויסצוצאהלען די פענסיעס, פון די בירגער קען מען קיין גרעסערע שטייערען נישט מעהר ארויספרעסען, עס דראהען געפעהרליכע ארבייטער-דעמאנסטראציעס און נור אויף דער מאכט פון פאליציי און מיליטער דערביי זיך צו פערלאזען איז א ביסעל צו ווייניג.

וואס זאלען מיר יודען טוהן אין אזא געפעהרליכע לאגע? מיין ענטפער איז געווען, אז קודם כל טאהרען יודען דעם קאפ נישט פערלירען. די טענה, אז ערגער ווי איצט קען שוין נישט זיין און אז מיר האבען גארנישט מעהר צו פערלירען, איז נאריש און מוז אויסגעשטראכען ווערען פון אונזערע פאליטישע קאלקולאציעס. עס קען נאך ערגער, פיל ערגער ווערען און דערום טאר נישט די יודישע באפעלקערונג און טאהרען נישט איהרע פערטרעטער פיהרען א פאליטיק פון אנזעצערס, וואס זיי איז שוין „אלץ איינס", ווייל זיי האבען שוין סיי ווי סיי אלצדינג פערלוירען, מיר מוזען זיך בערוהיגען און טראכטען צו וויר קען בערוהיגענדיג אויף אונזער כביבה. צי ווייסען מיר דען נישט, אז די מינדסטע אונרוהען שלאגען זיך קודם כל אן אויף אונזערע פלייצעס?

מיר האבען אפשר אין אונזער פאליטיק פון די לעצטע טלכע יאהר געוויסע פעהלערען און מיר בעהויפטען נישט, אז אלע, וואס מיר האבען געמאכט איז געווען קלוג און אויסגערעכענט ביז צום סאמע לעצטען פונקט. איין ערפאלג, און אפשר דוקא דעם וויכטיגסטען, האבען מיר אבער יא דערגרייכט: א דאנק אונזער פאליטיק קענען איצט אפילו די אנטיסעמיטישע פארטייען נישט מעהר ארויפלייגען די שולד פאר אלע שלעכטען, וואס עס געשעהט אין לאנד, אויף אונז יודען. נאך מיט עטליכע יאהר צוריק פלעגט מען איטליכע שוועריגקייט, אדער סכנה, וואס עס האט געדראהט דעם לאנד, אפווענדען נור דערמיט, וואס מען האט אויף יודען אנגעוויזען אלס שולדיגע בערוהיגען דאס פאלק, אפווענדען זיין אויפמערקזאמקייט פון די אמת'ע שולדיגע האט דעמאלט געהייסען: שרייען „הוזיא" אויף דעם יוד, כדי דעם יוד צו מאכען פאר דעם בליק-אבלייטער פון אלע צרות און געפאהרען. היינט קען מען דאס נישט מעהר טוהן, כאטש געוויסע אנטיסעמיטישע גרופען וואלטען דאס אזוי גערן נאך איבער חזרען. מצי וואלט אין די אצט אזוי אומרוהיגע צייטען אין אין דער פערצווייפלונג, וואס האט ארומגענומען ברייטע פאלק'ס-קרייזען, אריינגעווארפען דעם פונק פון א נייער העץ און אויפרייצונג געגען דעם יוד.

וואס אבער טוהן דערווייל? ווי אזוי זיך ארויסראטעווען פון דעם איצטיגען אומגליק? האבען מיר ווייטער גפרעגט אין דעם געשפרעך מיט אונזערע פריינט. און מיר זענען געקומען צו דעם סך־הכל, אז ווי ספעציפיש ס'זאל נישט זיין די איצטיגע יודישע נויט אין פוילען, איז זי אבער סוף כל סוף גאר ענג פערבונדען מיט דער אלגעמיינער לאגע פון דעם לאנד. אויב דער זלאטי פאלט און ווערט ענטווערטעט אונזער פערמעגען און אויב דער שטאאט איז נישט אין דער לאגע מיט דעם מינדעסטען צוהעלפען זיינע בירגער, קענען אויך מיר מיט דעם מינדעסטען נישט געהאלפען ווערען. אונזער שטעלונג צו די אלגעמיינע עקאנאמישע מלוכה פראבלעמען מוז דערום ווערען א מעהר פאזיטיווע, ווייל קלאר איז איצט צו זעהן, ווי מיר זענען נאר א רינגעלע אין דער קייט, וואס הייסט — מלוכה.

מיר ווייסען, פערשטעהט זיך, אז נאך קוקען נישט אזוי דערויף אונזערע געגנער און שונאים. פאר זיי איז נאך אלץ די מלוכה גאר די כאסע פון קריסטליך פוילישע בירגער; די יודען גלייך ווי די אנדערע נאציאנאלע מינדערהייטען זענען נאר א מאטעריאל פאר עקספלאאטאציע, פאר פאליטישער און עקאנאמישער אויסזויגונג. דוקא די איצטיגע ווירטשאפטליכע קאטאסטראפע פון דער מלוכה בעווייזט אבער, ווי געפעהרליך און אומגליקליך עס איז געווען די ביז־איצטיגע פאליטיק, וועלכע האט פוילען איינגעטיילט אין א „העררען־פאלק" – די קריסטליכע פאליאקען און אויף א צווייטער גרופע, צו וועלכער עס האבען געהערט אלע אנדערע בירגער, וואס האבען גאר געזאלט דינען פאר די אינטערעסען פון די ערשטע, וועט מען זיך פון דער היינטיגער קאטאסטראפע וועלען ארויסראטעווען, דאן וועט מען ענדליך מוזען ענדערען די גאנצע ביז איצטיגע אויסראטונג'ס פאליטיק בנוגע די יודען און די אנדערע מינדערהייטען און עס וועט מוזען אויפהערען די איינטיילונג אויף בירגער פון ערשטער און צווייטער

דיג אהין, האט איהר דער משרת אריינגעלאזט אין צימער פון פריץ.

חנה'לע איז באלד ווי פארשטיינערט געווארען. זי האט שוין פארשטאנען, וואוהין זי איז אריינגעפאלען,—וואוהין דער משרת האט זי פארנארט...

וויסענדיג גאנץ גוט, אז קיין שום ווידערשטאנד פון איהר זייט וועט נישט העלפען, ווייל דער פריץ האט פא־האקט די טיר, האט זי זיך געמאכט, אז זי איז זעלבסט מסכים, אז זי איז כלומרש'ט נאך צופרידען מיט איהם צו פארברענגען...

זי האט מיט א געמאכטער פרייד אייסגעטון דאס צירונג און עס אוועקגעלייגט אויפן טיש, זי האט אויך אראפגעווארפען פון זיך א טייל פון איהרע אויבערשטע מלבושים...

דער פריץ איז געווען בארוישט פון חנה'לעס שענהייט און זעהענדיג איהר צופרידענהייט, האט ער זיך נישט געכאפט צו זיין קרבן... ער האט אנגעהויבען מיט איהר רעדען, און איז געווען פארוואונדערט פון איהר קלוגשאפט, וואס ער האט זעלטען געזעהן צווישען פרויען.

לאנג האט ער מיט איהר גערעדט. או ס'איז שוין טונקעל געווארען, האט חנה'לע זעלבסט געבעטען דאס בעט. דערנאך האט זי געבעטען דעם פריץ, אז ער זאל איהר ערלויבען ארויסגעהן אויף עטליכע מינוט.

דער פריץ, וואס איז שוין געווען בטוח אין זיין ערפאלג, האט איהר ערלויבט, נור איידער זי איז ארויסגעגאנגען, האט ער זי אנגעטון אין זיין פעלץ. זי זאל זיך נישט צוקילען.

ארויסגעהענדיג פון צימער, איז חנה'לע באלד אוועקגעלאפען אהיים...

דער פריץ נישט קענענדיג זיך דערווארטען אויף איהר צוריקקעהר, האט פארשטאנען, אז די קלוגע יודישע פרוי האט איהם מיאוס אפגענארט. און נאך אין דער זעלבער נאכט האט ער פאר בושה דאס גאסט-הויז פארלאזט.

חנה'לע האט אויך קיינעם פון דעם נישט דערצעהלט. אויף דעם פסח איז ר' יצחק, חנה'לעס מאן געקומען, ווי שטענדיג, אהיים. בעת א שפאציר מיט זיין פרוי האט ער בעמערקט, אז זי טראגט נישט איהר צירונג.

—וואו איז דיין צירונג?—האט איהר ר' יצחק געפרעגט פערוואונדערט.

חנה'לע האט שוין אבער געפונען א תירוץ און ר' יצחק האט איהר געגלויבט,—צו שטארק איז געווען זיין צוטרוי צו זיין פרוי.

נאך פסח איז ר' יצחק, ווי שטענדיג אפגעפאהרען פון דער היים צוליב זיינע געשעפטען. נור דעם זומער זענען זיינע געשעפטען אוועקגעגאנגען זעהר שלעכט. אין משך פון איינינע מאנאטען האט ער זיין גאנץ פערמעגען אנגעווארען. ער האט זיך שוין אומגעדרעהט אין מאקקויא אהן א שום בעשעפטיגונג און האט זיך דערנערט פון בעקלעריי. ער פלעגט ארומגעהן אין די גאסט-הייזער, וואו ס'פלעגען איינשטעהן גרויסע פריצים, אין פלעגט זיי העלפען קויפען אדער פערקויפען און פון דעם פלעגט ער ציהען קיום זיין חיונה.

איינמאהל איז ער אריינגעקומען אין גאסט הויז, וואו ער האט געטראפען צוויי פריצים שפילען אין קארטען

איינער פון די פריצים, וועלכער האט שוין געהאט פערשפילט ביי זיין חבר זיין גאנץ פארמעגען, האט ארויסגענומען א קעסטעלע מיט צירונג און האט דאס געגעבען דעם יודישען מעקלער, אז ער זאל געפינען אויף דעם א קונה.

ר' יצחק האט בעקוקט דאס צירונג

טער קאטעגאריע. דאן וועט אויך אונזער פאזיטיווע שטעלונג צו אלע אקטועלע פראבלעמען פון דעם לאנד נישט נאר זיין גוטיג פון דעם אלגעמיינעם, נאר אויך פון דער יודישען שטאנדפונקט און זי וועט אויך ברענגען די געווינשטע רעזולטאטען.

וואס טוהן דערווייל? אויסהאלטען, איינהאלטען און נאך א מאל אויסהאלטען. לאמיר זיך גאר נישט איינרעדען, אז מיר פאלען שוין אריין אין תהום און אז קיין רעטונג איז מעהר פאר אונז נישט פארהאן... מיט פעסימיזם און פערצווייפלונג וועלען מיר נישט אפילו אויף א האר פערבעסערן אונזער לאגע, מיר אלע געדענקען דאך נאך גאנץ גוט די צרות און ליידען, וואס מיר האבען געהאט אויסצושטיין מיט 8 יאהר צוריק. לאמיר די איצטיגע צייט פערגלייכען מיט יענער און מיר וועלען באלד פערשטעהן, אז יודען זענען גענוג שטארק, כדי אויך איצט נישט פערפאלען צו ווערען.

דוקא אין איצטיגען אומגליק מוזען מיר זעהן צו פערבלייבען רוהיג און דעם קאפ נישט צו פערלירען.

טראגעדיע פון א ראדאמער יודיש מיידעל.

אלס אָרימע יתומה זיך געפונען אין גרויס דחקות — געמיינט, אז זי וועט חתונה-האבען מיט א קריסט, וועט זי זיין גליקליך — גע'שמד'ט, דערנאך מגייר געווען און אנטלאפען פון איהר קריסטליכען מאן.

נאך אינ'ם יאהר 1921 איז אויס ראדאם קיין לעמבערג געקומען די 22-יאריגע יתומה חוה נ., כדי דארט צו זוכען א פאסטען אלס דינסט-מיידעל. נאך א געוויסער צייט האט זי אזא פאסטען בעקומען ביי א לעמבערגער יודישען סוחר ס. מ., זיעלאנא-גאס. אויף דעם דאזיגען פאסטען האט זיך די ארימע יתומה זעהר גוט געפיהלט. פיל ארבייט האט זי דארט נישט געהאט, פלעגט האבען האלבע טעג צייט צו שפאצירען און עסען האט זי אויך בעקומען צו דער זעט.

אין א געוויסער נאכט איז חוה געגאנגען שפאצירען אין יעזואיטען-גארטען. דארט האט זי זיך בעקענט מיט א עלעגאנט געקליידעטען הער. בקיצור: זיי האבען צווישען זיך אבגעשמועסט זיך נאכאמאל צו בעגעגענען און נאך א קורצער צייט האט זיך דער הער אין איהר פערליבט איבער די אויערען אין בעשלאסען חתונה צו האבען מיט איהר.

די פרייד פון דער ארימער יודישער יתומה איז געווען אין לשער. יאהרען-לאנג איז זי, נעמליך, נע ונד, א יתומה, נישט געהאט קיין מענש, פאר וועלכען זי זאל קענען זיך אויסרעדען איהר פערביטערט הארץ. מיט איין ווארט: זי איז געווען זעהר גליקליך, וואס גאט האט איהר ענדליך געשיקט איהר בעשערטען און זי וועט פון איצט אן און ווייטער אבלעבען מיט לייטען גלייך.

ווי עס שיינט אבער איז חוה באלד נעבליבען, ווען זי האט דערהערט, אז איהר חתן איז א קריסט און וויל מיט איהר חתונה האבען נאר בתנאי, אז זי וועט זיך שמד'ן. איהרע אויגען זענען פערלאפען מיט הייסע טרעהרען, פאר איהר בליק זענען פלוצלינג, ווי פון דער בעלער הויט אויסגעוואקסען די געשטאלטען פון איהרע טויטע עלטערן, וועלכע האבען זי געהייסען תיכף איבעררייסען מיט דעם שגץ. זי האט אנגעהויבען מיט זיך אליין מלחמה צו האלטען.

ענדליך אבער האט געזיגט איהר ליבע-געפיהל צו איהר קריסטליכען חתן און זי האט בעשלאסען איבערצורייסען מיט די פעדים, וועלכע האבען זי געבונדען מיט דעם יודענטום. כדי חתונה צו האבען מיט דעם אויס-ערוועהלטען פון איהר הארץ. חוה האט זיך א קורצע צייט שפעטער גע'שמד'ט און חתונה געהאט מיט דעם קריסט.

א קורצע צייט האט דאס פאר פאלק געלעבט גליקליך און צופרידען. דער מאן האט זיין פרוי ממש ארומגעטראגען אויף די הענד, ער האט איהר געקויפט און געמאכט, וואס איהר הארץ האט נאר געגלוסט. פאר פיעל וואוילטאג און גליק האט עווא (אזוי האט זי געהייסען נאך דעם שמד) פערגעסען, אז זי איז געבוירען א יודישע טאכטער.

מיט אמאל איז אבער אין דעם פריידליכען לעבען פון דעם דאזיגען פארפאלק געקומען א ענדערונג. וואס זי זאל נישט געווען טון האט איהר מאן דערין געזעהען א יודישע האנד. ביי יעדער געלעגענהייט פלעגט ער זיין פרוי פארווארפען איהר יודישע אפשטאמונג. אין אנהויב האט עווא געפריווט איינצונעמען איהר מאן מיט גוטע רייד, זיך געשטרעבט לויט מעגליכקייט צו טון אלעס, ווי עס פאסט פאר א אמת'ער קריסטין, וועלכע איז געבוירען און דערצויגען אין א קריסטליכער היים.

אבער אויך דאס האט נישט געהאלפען. איהר מאן האט איהר אלע מאל מעהר אנגעהויבען צו דאקוטשען. צוליב דעם זענען צווישען מאן און ווייב פארגעקומען אפטע סכסוכים. עס איז אפילו אזוי ווייט געקומען, אז דער מאן פלעגט זיין ערשט נישט לאנג הייס-געליבטע פרוי שלאגען מכות רצח.

מיט עטליכע וואכען צוריק בעת'ן מיטאג האט דער מאן אראבגעווארפען פון טיש אויף דער ערד אלע טעלער און געשריגען, אז קיין יודישע מאכלים וויל ער נישט עסען. ביי דער געלעגענהייט האט ער געשימפט און שווערבעל אויף יודען און אלעס, וואס עס איז יודיש. ביי חוה האט פלוצלינג אנגעהויבען צו צאפלען איהר יודיש הארץ, אויף א ווייל איז געווארען אויפגעטרייסעלט איהר געוויסען. זי האט דעריבער בעשלאסען צו אנטלויפען פון איהר מאן און זיך מגייר צו זיין.

אויף צומארגענס נאך דעם דאזיגען פאקט איז חוה אריבער צום לעמבערגער בית דין, פאר די דיינים זיך אויסגערעדט איהר ביטער הארץ און געבעטען, אז מען זאל זי מגייר זיין. עטליכע טאג שפעטער, ווי חוה האט זיך מגייר געווען, איז זי אוועק קיין ראדאם, וואו זי פערברענגט איצט צווישען איהרע קרובים.

דערויף אבער ענדיגט זיך נאך נישט די דאזיגע געשיכטע. אין אנהויב האט דעם מאן וועניג וואס געארט, וואס די „זשידובקא" איז פון איהם אנטלאפען. נאך א געוויסער צייט האט ער אנגעהויבען צו בענקען נאך זיין יודישער פרוי. ווען ער האט זיך דערוואוסט וועגען דעם, אז זי האט זיך מגייר געווען, איז ער געקומען צום בית דין און פערלאנגט, אז מען זאל איהם אפגעבען זיין ווייב, וועלכעס „מען האט אוועקגעריסען פון קריסטענטום" אדער מען זאל איהם איבערגעבען דעם אדרעס פון דער שטאדט, אין וועלכער זי געפינט זיך.

נאטירליך האט ער ביים בית-דין דעם אדרעס נישט בעקומען. ווי עס הייסט, זאל דער מאן האבען אנגעקלאגט דאס לעמבערגער בית-דין פאר מגייר זיין זיין קריסטליכע פרוי. מיר וועלען, אלזא, באלד האבען א אינטערעסאנטען פראצעס.

אין א שרעק האט איהם ארומגעכאפט — ער האט דערקענט זיין חנה'לעס צירונג.

— וואו האט דער הער גענומען אזא שעהן צירונג? — האט ר' יצחק געפרעגט מיט א געמאכטע רוהיגקייט.

— א, די-ס צירונג קאסט מיר הונדערט טויזענד רובעל — האט דער פריץ געענטפערט מיט א זיפץ.

— וואס הייסט?! — האט ר' יצחק אויסגעשריגען.

דער פריץ האט דערצעהלט, וואס מיט איהם איז פארגעקומען אין ד. אינ'ם גאסט-הויז, ווי א יודישע פרוי, וועלכע ווייזט אויס צו זיין זעהר אנ'-ארנטל-בע, האט איהם אזוי מיאוס אפגענארט, ווי זי האט זיך געבעטען ארויס אויף איינינע מינוטען, און ער האט איהר אנגעטוהן מיט זיין פעלץ, אין וועלכען ס'איז געלעגען הונדערט טויזענד רובעל... און ווי ער איז פאר בושה אוועק באלד פון שטעדטיל...

אויפ'ן צווייטען טאג איז ר' יצחק אפגעפארען א היים. ער האט חנה'לען גאר נישט דערצעהלט. נור בעת'ן שפאצירען, האט ער געבעטען, אז זי זאל איהם זאגען, וואו איז איר צירונג.

חנה'לע האט שוין מעהר נישט געקאנט פארלייקענען, און מיט ביטערע טרעהרען האט זי איהם אלעס דערצעהלט...

— וויין נישט, חנה'לע איך ווייס אלץ, נור זאג מיר, וואו איז דעם פריצ'ס בעלץ?

— איך האב איהם גלייך ארויפגעווארפען אויפ'ן בוידעם — האט חנה'לע געענטפערט.

ר' יצחק איז באלד געלאפען א היים און איז ארויפגעלאפען אויפ'ן בוידעם.

צו זיין גרויסער פרייד האט ער אויפ'ן בוידעם טאקע געפונען דעם פעלץ מיט די הונדערט טויזענד רובעל...

פון דאמאלסט אן איז ר' יצחק געווארען נאך א גרעסערער גביר, ווי ער איז געווען פריהער...

איך ווער פינאנץ-מיניסטער!

(פעליעטאָן).

דערוויסענדיג זיך, אז וויטאָס אונטערשטיצט די קאנדידאַטור פון א יודישען מיניסטער, האָב איך בעשלאָסען א צונעמען דעם פאָרטפעל. איך רעכען, אז א מיניסטאָרען פאָרטפעל אין פוילען דאַרף נישט זיין קיין שלעכט געשעפט. וואָרום ראשית, וועט מיר אראָב אַנ'עול פון קיום. כ'וועל פטור ווערען פון סאָדאטקעס. אז דער סעקוועסטראַטאָר וועט קומען צו מיר מיט א „נאקאַז סקוועסטראציני" מאכען א ליציטאַציע אויף מיינע „ניערוכאָמאָשטשעס" און דער בחור וועט זעהען אויף מיין טיר א וויזיט קארטע:

יודעל האַרצוויטאָג
פינאנץ־מיניסטער
פון דער פוילישער רעפובליק

וועט ער כאַפען די טעקע אונטער'ן אָרעם און ענטלויפען, וואו דער שווארצער פעפער וואַקסט.

אַז א בעל־חוב וועט זיך דערוויסען. אַז איך, יודעל האַרצוויטאָג, בין געוואָרען א מיניסטער, וועט ער דאנקען גאָט, אז איך לאָז א הס צורות. אזוי אויך דער קרעמער, קצב, מלמד — כ'בין דאָך עפעס א מיניסטער!...

איין זאך איז מיר נאָך נישט קלאָר: ס'ארע פאָרטפעל זאָל איך איבערנעמען? זאָל איך זאָגען — קריעגס מיניסטער? — נעה דרייס זיך ארום מיט א וועלט אויף מיינע אלטע יאָהרען, שטעל זיך אויעק מלחמות האלטען, אַז כ'זאָל אפילו וועלען, בין איך טאַקע אַ גוטער קריעגס־מיניסטער, תכסיסי־מלחמה איז מיר גוט בעקאנט. בלויז פון 12 יעהריגען קאָמף ארום דער רבנישער באסטיליע אין ראדאם, האָב איך גענוג פראקטיק. פערשטעהט איהר דאָך שוין, אז איך האָב געוויסע „מלחמה־קוואליפיקאציעס", נאָר ווי זאָגט איהר: ס'איז עפעס נישט פאר א יור אָ בעל־הבית. א מאַטע פון קינדער, צו שטעלען זיך אין מיטען דערינען אַוועק שלאָגען.

זאָל איך זאגען — אויסערען־מיניסטער? נעה לאָז זיך אוועק אין די מרחקים. היינט אַ מיטאָג אין רוים מיט מוסאָליני, מאָרגען — א פריהשטיק אין פראג מיט בענעש'ן, איבערמאָרגען — אנ'אָוועגד־ברויט מיט'ן באָלשעוויקעס משערין, פאָלג מיך א גאַנג!

זאָל איך איבערנעמען דעם פאָרטפעל פון אינערן־מיניסטער? איז אויך א קנאפ „מאָסמאטען". נעה, האָב אַנ'עסק מיט שטרייקען, „זאפּאָמאָגעס", מיט דעמאָנסטראציעס, נעה פערוואַרגען א מדינה. זאָל איך ווידער ווערען מיניסטער פאַר בילדונג אין רעליגיעזע ענינים, דאָס איז אויך נישט קיין געהויבען עסק דאָן וועל איך שוין גאר זיין אין דער קלעם. פונקט אויף של־מ'מזל וועט מיר אויסקומען צו בעשטעטיגען די רבנים־וואהלען מק"ק ראדאָם, איז וואס וועט זאָל איך דאמאָלס טוהן: זאָל איך ארויסגעבען א „זאַטווירדזשעניע" — ס'טייטש, היתכן, אויף וואס? ס'זענען דאָך פארגעקומען בפירוש'ע וואהלען ברת וכרין. אלא ווידער נישט, וועט מען דאָך כידוע, מיך איינקלאָגען, בין איך דער יודישער מיניסטער, יודעל האָרצוויטאג בין אַנטיפאַטשטוואָווע... און בין געגען א „לעגאַלען" יודישען רב... דאַמאָלס בין איך דאך קעגען מיט מיין מיניסטאָרען־טעקע און בעקום אליין א „זאַטשימאַניע". והשנית איז בילדונג גלאָט נישט קיין געשעפט. וואָס מיר בילדונג, ווער מיר בילדונג? מעהר מ'בילדעוועט זיך, אלץ מעהר צרות איך האלט בעסער פון כלל: „אם אין קמח, אין תורה" — דער עיקר איז פרנסה!..

פון אַרבייט'ס־מיניסטער האלט איך אויך נישט. צו וואָס דאַרף מען דען איבערהויפט אַרבייטען, אז ס'איז דאָ — „זאַפּאָמאָגע"!.. דער פאָרטפעל איז אין פוילען איבערהויפט אנ'איבריגער. אויך די אנדערע פאָרטפעלען זענען נישט פאָר מיר. אלא וואָס דען? בלייבט מיר נאָר איבער דער איינציגער פאָרטפעל — פינאַנץ־מיניסטער!

איהר הערט, רבותי: ווען איך זאל ווערען פינאנץ־מיניסטער. קודם כל וואלט איך אָבגעשאפט די פינאנץ־עקספּאָזעס. ווי זאגט איהר: ווייניגער רעדען און מעהר טון; והשנית, וואלט איך אָנגעווענדעט אַלע מיינע מיניסטאַרישע מיטלען, אז מ'זאל פונאנדערלאָזען די אימפּעריע אין — דייטשלאנד, רוסלאַנד, טשעכיען א. ד. גל, אַז ס איז דאָ א סעלקער־ליגע. צו וואָס דאַרף מען האָבען זעלנער, זאָלען זיי זיך „טשוויטשען" אין דער היים.

פאר די נאטשעלניקעס פון די „איר־זשענדעס" אין פאר אלע סעקוועסטראָטארען וואָלט איך אויסגעקויפט פאטענטען און זיי געמאכט פאר סוחרים. זאָלען זיי אויך א מאָל פיהלען דעם טעם פון צו זיין אָ סוחר מיט א פאטענט, אין דער מדינה פוילען.

כדי צו דערהאלטען דאס גלייכגעוויכט פון בודזשעט, וואָלט איך אָפגעשאפט אלע שטייערן, גלייכצייטיג וואלט איך משלח געווען די „אורזשענדניקעס", סעקוועסטראטארען, ליציטאנטען און סתם לאפיטוטען. און אזוי אָ נאך וואלט דער מלוכה־אוצר געהאָט א „ריינעם־ריוח".

און אויב די אלע מיטלען וואָלטען נאך אלץ נישט געהאָלפען, וואָלט איך געזאגט „פתח שער" — כ'וואלט געעפענט די טויערען פון דעם זלאָטי־פאבריקעל און — „יואלאי"!..

הקיצור. איך, יודעל הארציוויינאָג, דער פינאנץ מיניסטער, מיט דער הילף פון קאָלעגא וויטאָס דעם פרעמיער־מיניסטער, וועלען מיר אי"ה איינקשטעלען א געזונדע, אַ פעסטע וואַלוטע.

א, יודען, ווען איך זאל ווערען פינאַנץ־מיניסטער!

י. א.

ווי אזוי דארף דער לאָקאַטאָר האַנדלען

אין פאל פון א סכסוך מיטן הויז=ווירט וועגן גרונד דירה=געלד?

אין דער לעצטער צייט האָבען די ווירטסלייט אנגעהויבען פשוט צו בעוואַפען די געריכטען מיט אנקלאגעס קייגען זייערע לאָקאטארען און מען מוז לײדער פעסטשטעלען אָ פאקט, אז אין פיעל פאלען ענדיגען זיך א זעלטענע פראצעסען מיט אנ'רחמנות'דיגע עקסמיסיעס.

מיר האלטען דעריבער פאר בעזונדער וויכטיג אויספירליכער זיך אָפצושטעלען אויפ'ן דאזיגען ענין.

קודם כל מוז פעסטגעשטעלט ווערען, אַז א חוץ אָ גאנצע רייה אנדערע טעמים איז דער גרעסטער טייל פון די ארויסגעט אגענע עקסמיסיע־אורטיילען א פועל יוצא פון נישט צו צאָהלען דירה־געלד אין די פארגעשריבענע טערמינען.

דער אָנהויב פון די אלע פראָצעסען איז אָבער אלע מאָהל כמעט איינער און דערזעלבער:

צווישען די ווירטסלייט און לאָקאטאָרען ענטשטעהען שאַרפע סכסוכים בנוגע דער הויכקייט פון גרונד דירה־געלד. דער הויז־ווירט פאָדערט אָ בעדייטענד העכערע סומע גרונד דירה געלד, אין פערגלייך מיט דעם וויפיל די זעלבע דירות זענען געגאנגען, איידער האט געקענט גיין אין יוני 1914 און דעריבער געזאָגט עה זיך קאטעגאָריש אנצונעמען די פאָרגעלייגטע דורכן לאָקאטאָר דאן אויסגערעכענטע לויט זיין איינזען סומע דירה־געלד.

דער לאָקאטאָר מיינט, אז מיט איינמאָל פארלייגען דירה־געלד האָט ער שוין זיין געזעצליכע פליכט לגבאי דעם הויז־ווירט פולשטענדיג ערפילט און וואַרט שוין רוהיג אַז ביז דער הויז ווירט וועט איינגיין אויף זיין פארגעלייגטער סומע דירה־געלד. אין בעסטען פאל גיט ער דעם סכסוך איבער צו ערלעדיגען אין „אורזשאַנד ראזיעמטשי". אין „אורזשאַנד ראזיעמטשי" פערשלעפט זיך אזא ענין חדשים לאנג, דערווייל פרובט שוין נישט מצהר דער לאָקאַטאר צוצושיקען דעם הויז ווירט קיין דירה געלד. דורך דער צייט זאמעלט זיך אָן א גרעסערע סומע פארלעגען דירה געלד, וואס דער לאקאטאר איז ביים בעסטען ווילען, צולויב'ן קריזיס, נישט ביכולת צו בעצאָהלען. דער הויז־ווירט נוצט אויס די דאָזיגע געלעגענהייט און פערפיהרט א פראצעס געגען לאָקאטאָר אויף א עקסמיסיע.

מיר זעהען אלזא, אז די פראגע וועגען פעסטשטעלען דאס גרונד דירה־געלד איז דער אָנהויב פון כמעט אלע בעציהונגען צווישען הויז ווירט און לאָקאטאָר. מען דאַרף זיך דער בערענקען, אז נישט פון אַלע מאהל ליגט די פליכט אויפ'ן לאקאטאָר זיך צו ווענדען אין די בעזונדערע אינסטאנצען וועגען פעסטשטעלען דאָס גרונד־דירה־געלד. פּאַקטיש. דער 1. און 2. פונקט פון ארטיקעל פון רעקרעט וועגען לאָקאטאָרען־שוץ זאָגט בפירוש, אז נישט דער לאָקאַטאָר, נור דער הויז־ווירט איז מחויב צו בעווייזען, וויפיעל די דירה איז געגאנגען אין יוני 1914.

שטיצענדיג זיך אויפ'ן דערמאָנטען ארטיקעל, קאָן דער לאָקאטאר גאנץ רוהיג אָבווארטען ביז דער הויז ווירט וועט זיך ווענדען אין „אורזשאַנד ראזיעמטשי" וועגען פעסטשטעלען דאָס גרונד־דירה־געלד פאר דעם פערנומען

נעם לאקאל, וועןן דער לאקאטאר, וועלכער האט אין דעם זעלבען אדער אין ערגעסען פאל אין אנ'ענליכען לאקאל געוואוינט אין יוני 1914 בעשטעטיגט, אז דאס גרונד־דירה־געלד האט דעמאלט ווייניגער בעטראפען, וויפיעל דער הויז־ווירט פאדערט איצט, אדער ווען דער כאראקטער אין צוזאמענשטעל פון לאקאל האט זיך דורך דער צייט געענדערט און פערגלייך מיט'ן מצב אין יוני 1914.

געוויס זענען אויך פארהאן פאלען, ווען די אינציאטיוו וועגען פעסטשטעלען דאס גרונד־דירה־געלד מוז אויף זיך נעמען דוקא דער לאקאטאר. בפרט דעמאלט, ווען דער הויז-ווירט שטיצט זיין בעהויפטונג וועגען דער העכערער סומע גרונד-דירה־געלט נישט אויף הוילע פראזען, נאר פערופט זיך אויף א פאר-מלחמה'דיגען קאנטראקט, אדער אנדערען מאסגעבענדען דאקומענט, עווענטועל אויפן עדות-זאגען פון דעמאלדיגען לאקאטאר פון דער זעלבער דירה.

דער לאקאטאר מוז אויך זיך ווענדען אין געריכט וועגען פעסטשטעלען דאס גרונד דירה-געלד, ווען ער דערוויסט זיך, אז זיין דירה איז געגאנגען ווייניגער אין פערגלייך מיט דער סומע, וויפיל ער האט פערפליכטעט ביים אריינציען אין דער וואהנונג צו צאהלען דעם הויז-ווירט.

די אלע אויסגערעכענטע בעווייזען קאן מען קוועסטיאנירען און דאס גרונד-דירה געלד נאכאמאהל פעסטצושטעלען, קיים געפינט איין ס'געריכט, אז דאס דירה־געלד איז געוועזען פאר דער מלחמה, פאר דעם זעלבען לאקאל צופיל אויפגעשרויפט.

מ'טאר אבער נישט פערגעסען, אז ווי גרויס ס'זאל נישט זיין דער אונטערשיד צווישען די סומען גרונד-דירה געלד לויט די טענות פוןביידע צדדים מוז דערווייל רער לאקאטאר אונבעדינגט צושיקען דעם הויז ווירט רעגולער פאר יעדען ל ו י פ ע נ ד ע ן קווארטאל ד א ס דירה געלד אונאפהענגיג דערפון, צי דער לאקאטאר אדער הויז-ווירט דארף זיך ווענדען, אדער האט זיך שוין געוואנדען אין געריכט, אדער אין „אורזשאנד ראזיעמטשי" וועגען פעסטשטעלען דאס גרונד-דירה-געלד און אויך פון דער צייט ווי לאנג עס דויערט ביז דער ענין ווערט נישט ענטגילטיג ערלעדיגט.

שטעלט אבער דאס געריכט פעסט פאר'ן לאקאל א העכערע סומע גרונד־דירה געלר, וויפיל דער לאקאטאר האט דעם ווירט פארגעלייגט און פערהעלטניסמעסיג דערפון יעדעס קווארטאל איהם צוגעשיקט, אלץ איינס צו דער לאקאטאר רעכענט אויף דער דעציזיע צו אפעלירען אדער נישט, מוז דער לאקאטאר תיכף לויט'ן 3 טייהל פון 11 ארטיקעל פון דעקרעט וועגען לאקאטארען־שוץ, ערקלערען אין געריכט, אז אין משך פון 7 טעג איז ער גרייט צו צאהלען דעם ווירט די דיפערענץ, דעמאלט וועט די אנקלאגע פון ווירט געגען לאקאטאר אויף א עקסמיסיע, ענטשיידען אפגעווארפען ווערען.

י. אינפעלד.

וואס הערט זיך אין ראדאם.

דער פאביאניצער רב, דעם גערער רבינ'ס א ברודער, שרייבט צום יאראסלאווער רב ער זאל נישט קימען קיין ראדאם.

דער פאביאניצער רב ר' מענדעלי, דעם גערער רבינ'ס א ברודער, האט געשריבען א בריעף קיין יאראסלאוו, צים נייעם געוועהלטען רב, ער זאל נישט אננעמען דעם פאסטען אלס ראדאמער רב. ווי מען גיעט איבער, איז דער בריעף געשריבען אין א זעהר שערפגען פארם, און עס ווערט אין איהם אויפמערקזאם געמאכט, אז ה, קעסטענבערג איז ראדאמער רב און ווער ס'וועט פערנעמען זיין כסא רבנות, דער איז משיג גבול, וואס איז לויט דער תורה פערבאטען.

דער בריעף פון פאביאניצער רב. ר' מענדעלי, איז א אויסדרוק פון דאנקבארקייט. פאר דער „טובה", וואס ה' קעסטענבערג האט „בעוויליגט" איהם צוטוהן בשעת די רבנים-וואהלען אין פאביאניץ. ס'איז גאר נישט לאנג ווי אין דערמאנטען שטעדטיל פאביאניץ (נישט ווייט פון לאדז) האט זיך אנגעטון איוף טישען און בענק ארום די וואהלען פון א רב. ס'איז דאן פארגעקומען א פערביטערטער קאמף צווישען די פאביאניצער ציוניסטען מיט דער אגודה, ווער ס'זאל געוועהלט ווערען אלס דארטיגער רב. ה' קעסטענבערג האט אויסגענוצט די לאנגע און „פרייוויליג" זיך געמאלדען אגיטירען פאר דער קאנדידאטור פון ר' מענדעלי, ער איז צולב דעם צוועק געפאהרען ערב די רבנים־וואהלען קיין פאביאניץ, וואו ער האט געהאלטען דרשות און הייס געקעמפט פארן גערער רבינ'ס ברודער ה' קעסטענבערג האט א פנים פאראויסגעזעהן, אז ס'וועט קומען א צייט, ווען ער וועט זיך נויטיגען אין דער אונטערשטיצונג פון רבנישע און רבי'שע אויטאריטעטען... ער האט זיך טאקי נישט גענארט און יעצט, בשעת דאס רעדעל האט זיך איבערגעדרעהט— ר' מענדעלי איז געווארען פאביאניצער רב, אין אויף ה' קעסטענבערג'ס ארט איז געוועהלט געווארען א נייער רב, האט ר' מענדעלי געפונען א ענטשפרעכענדען מאמענט אויף אבצודאנקען און מכיר טובה זיין דעם ה' קעסטענבערג, די טובה בעשטעהט נעמליך אין דעם, וואס ער האט געשריבען אנ'אזהרה-בריעף צום יאראסלאווער רב, ער זאל זיך נישט רעכנען מיט די וואהלען און נישט פערנעמען דעם רבנישען פאסטען פון ה' קעסטענבערג.

דער וזרש פאר דער ציוניסטישער ארגאניזאציע

דער פאלקס־מיטינג אין „קארסא".

די גרויסע ווערבירונג'ס אקציע, וואס ווערט ארגאניזירט אין ראדאם, אין צוזאמענהאנג מיט'ן פראקלאמירען דעם „חדש ההסתדרות" דורך דער אלוועלטליכער ציוניסטישער ארגאניזאציע, האט זיך אין אונזער שטאדט אנגעפאנגען מיט דעם ע־שטען צו דעם צוועק ארגאניזירטען פאלקס מיטינג אין וועלכען ס'האבען זיך בעטייליגט דער פרעזידענט פון דער אלפוילישער ציוניסטישער ארגאניזאציע, ה' לעאן לעוויטע און אויך אומגעקעהרט דער בעקאנטער העבּרעאישער שריפטשטעלער ה' מ. פרייד.

דער מיטינג איז אבגעהאלטען געווארען אין גרויסען זאל פון טעאטער „קא־סא" זונטאג דעם 9 טען ד. י. אום $12^1/_2$ אז. נ. מ אין וועלכען די צוויי חשיב'ע ציוניסטישע פערזענליכקייטען האבען אין טיעף אנאלאגישע רעדעס גצרופען די ברייטע ביז יעצט גלייכגילטיגע מאסע, צו פערשטעהן די אונגעהויערע וויכטיגקייט פון דער איצטיגער תקיפה אינ'ם ציוניזם פאר'ן אידישען פאלק און אריינצוטרעטען אין די רייהען פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

דעם מיטינג עפענט דער פאריזיצענדער פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין ראדאם, ה' יח־אל פרענקעל, וועלכער ערקלערט די פערזאמעלטע, אז מיטן היינטיגען מיטינג הויבט זיך אן די אקציע פאר'ן ציוניסטישען חדש אין ראדאם, צוליב וועלכען ס'איז געלונגען ארויבצוברענגען די צוויי בעדייטענדסטע כחות פון די ציוניסטישע בעוועגונג אין פוילען, די ה"ה לעוויטע און פרייד. די פערזאמעלטע נעמען אויף די געסט מיט דויערענדע אפלאדיסמענטען. דאס ערשטע ווארט בעקומט פרעזידענט ה' לעוויטע, אין א אנדערטהאלבען שעה'דיגען רעפעראט, האט דער ג' פרעזידענט אנגעוויזען אויף דער בעדייטונג פון דער יעצטיגער אקציע לטובת דער ציוניסטישער ארגאניזאציע און בעוועגונג, אויף דער נויטווענדיגקייט און וויכטינקייט אין איצטיגען מאמענט פון א גרויסע און שטאיקע ציוניסטישע ארגאניזאציע, וועלכע וועט זיין ביכולת צו לעזען פאר אידענטום דאס, וואס ס'איז ביי דער גלייכגילטיגקייט פון די מאסען נישט געטהון געווארען.

די רעדע איז פיעל מאל איבערגעריסען געווארען דורך הילכיגע בייפאלען און לסוף בענלייט געווארען דורך רוישענדע אפלאדיסמענטען.

דאן בעקומט דאס ווארט דער אלטער ציוניסטישער עסקן און גייסטרייכער ליטעראט ה' מ. י. פרייד

אין א לענגערען רעפעראט, בעגרינדעט ער דעם ציוניזם אלס וועג-ווייזער און אלס ערלייזער פון דער אנגעוועהטיגטער אידען פראגע און אויף דער בעפרייאונג פון פאלק, מיטן מאמענט ווען ס'איז ענטשטאנען דער ציוניזם. דער חשוב'ער גאסט ענטוויקעלט דעם פעריאדישען פערלויף פון גלות. אילוסטרירענדיג די אידישע נשמה אלס ליידענדע פון מערטירער וועג קומט דער ג' רעדנער צום אויפפיהר און ווייזט אן די אונגעהויערע געגנטן ווירקונג פון דער אידישער קראפט, קעמפענדיג עקשנות'דיג אין משך פון הונדערטער דורות ביז צו די לעצטע עטאפען פון די דערגרייכטע נצחונות פון אידישען פאלק אויף דער א נטערנאציאנאלער פאליטישער אירענע.

דער רעדנער קומט צום איספיה־, אז די פערווירקליכונג פון אונזערע נאציאנאלע שטרעבונגען העגגען אב פון גרויסע שטראמען ציוניסטיש־ארגאניזירטע מחנות, וועלכע וועלען מאכען א וועג פאר דער גאנצער נאציאנאלער גייסטיגער בעפרייאונג פון אידישען פאלק.

דער רעפעראט פון ה' פרייד, וועלכע איז עטליכע מאהל איבערגעריסען

-ווארען דורך אפלאדיסמענטען, וועלכע זענען באגלייט דורך שטורמישע אוואציעס.

דער גייסטרייכער רעפעראט פון ה' כ' פרייד האט אויף אלע אנוועזענדע געמאכט א קאלאסאלען רושם.

ווידער ערעפנט דער פרעזידענט לעווינסאן, וועלכער רופט מיט דער גאנצער קראפט פון זיין שטים און פארטרויען אויף אלע ביז יעצט נאך נישט איינגעטרעטענע סימפאטיקער פון ציוניזם תיכף שטעלען זיך אין דינסט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע. (שטורמישע אוואציעס)

דאן האלט דער פארזיצענדער ה' פרענקעל די שלוסרעדע, באווייזענדיג אז צוליב די אונגעהויערע בעדייטונג פון די צוויי וויכטיגע רעפעראטען ווערען שוין געשטעלט דעקלאראציעס פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, ער דאנקט די חשוב'ע געסט און ענדיגט זיין רעדע מיט'ן רוף: די פערזאמלונג איז געשלאסען; לאמיר אפשטעהן און זינגען אונזער הימנוס די „התקוה". —

דער גאנצער עולם זינגט די „התקוה" און צוגעהט זיך אין א געהויבענע שטימונג. —

די חברים בעראטונג אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

דעם אייגענעם טאג אום 8 אז. אווענד, איז אין א. ד. לאקאל פארגעקומען א חברים געשפרעך פון די מיטגלידער פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע מיט'ן אנטייל פון די חשוב'ע געסט. נאך די רעפעראטען פון די ה"ה לעווינטע און פרייד, רעדען די ה"ה: פראפ. מושקאטבליט און פרענקעל. ס'ווערט אויפ'ן ארט אויסגעארבייט א געענדערטער פלאן פון דער ווערבירונג, וועלכער ווערט זאפארט אנגעפאנגען. אלע אנוועזענדע חברים דעקלארירען זיך צום דינסט פון אויספיהרונגס קאמיטעט, וועלכע וועלען אנטייל נעמען אין דער ארבייט ביים ווערבירען מיטגלידער אין דער ארגאניזאציע. באלד אויפ'ן ארט ווערען אריינגעטראגען פרישע, קרוב צו הונדערט דעקלאראציעס. אויסער אין דער עפענטליכע ווערבירונג'ס-אקציע, וועלכע וועט פאר קומען אין די נעכסטע טעג מיט דער בעטייליגונג פון גאנצען ציוניסטישען פלענום, האבען יעדער פון די חברים אויף זיך גענומען, צו ווערבירען 10 מיטגלידער.

די בעראטונג ווערט געשלאסען אונטער די קלאנגען פון „תחזקנה" און די חברים צוגעהן זיך פיעל מיט ארבייט'ס לוסט און איבערגעגעבען דער יעצטיגער אויפגאבע צו ווערבירען אלע נאציאנאל געשטימטע מאסען אין דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

B. C.

פון שטאדט-ראט.

יודישע ראטמענער פאָדערען צו פערגרעסערען די צאהל יודישע ארבייטער ביי דער קאנאליזאציע און ביי אלע עפענטליכע ארבייטען—ענדעקישער ראטמאן, פרוויוראנצקא, זאגט, אז יודען איז גוט, א בעווייז, אז איף דער לובלינער גאס געהען די יודישע שפאצירענדע אנגעטוהן אין קאסטבארע טואלעטען, זי קען זיך דעריבער נישט דורכנעמען מיט דער יודישער נויט—יודישע ראטמענער דראָהען מיט רעזיגנירען פון די מאנדאטען אין פאל, ווען זייער פארשלאג וועט נישט דורכגעהן — אלע ענדעקישע ראטמענער געגען דעם יודישען פארשלאג.

אויף דער זיצונג פון שטאדט-ראט, דעם היינטיגען דינסטאג, איז צווישען אנדערע פראגען אויפ'ן טאג-ארדנונג, אויך געשטאנען דער פונקט וועגען בעשטעטיגען פארן מאגיסטראט אנ'הלואה פון 50,000 זל. די פארשלאג-געבער האבען מאטיווירט די נויטווענדיגקייט פון דער הלואה דערמיט, וואס אזוי נאך וועט דאס מאגיסטראט קאנען צוטרעטען דורכצופיהרען פערשידענע עפענטליכע ארבייטען און ביי איין וועגס בעשעפטיגען מיט ארבייט פיל ארבייטסלאזע.

ביים בעהאנדלען דעם פונקט וועגען דער הלואה האט דער יודישער ראטמאן, ה' פרענקעל, אריינגעטראגען א פארשלאג אין נאמען פון דער גאנצער יודישער ראטמענער-קאלא, אז מ'זאל אננעמען מעהר יודען צו דער קאנאליזאציע און בכלל צו אלע עפענטליכע ארבייטען ביים מאגיסטראט. ה' פרענקעל בענוצט זיך מיט א אפיציעלן דאקומענט, לויט וועלכן ס'ווערט קלאר בעוויזען מיט ציפערען, אז צווישען דער צאהל ארבייטער 1399 ביי דער קאנאליזאציע און עפענטליכע ארבייט בעשטעהט די צאהל פון די יודישע ארבייט'ס-בעשעפטיגטע פון 57 מאן א ציפער, וואס מאכט אפילו נישט אויס קיין גאנצע 5%. דאס איז אויך געווען צו-פיל, זאגט ווייטער ה' פרענקעל, און די „אלען" האט פון די 75 יודען אבגעזאגט דעם 10-טען מאי 20 פון זיי. אויף אזא אופ'ן ארבייטען היינט ביי דער קאנאליזאציע בדוחק 2%, אין דער צייט ווען ביי דער יודישער גמינע זענען פערגעשריבען 700 יודישע ארבייטסלאזע. א חוץ דעם זענען אין מאגיסטראט אריינגעטראגען געווארען פיל אזעלכע ליסטעס, אבער זיי זענען נישט גענומען אין אכט. ה' פרענקעל ערקלערט צום סוף, אויב דער מאגיסטראט וועט ניקט ענדערען זיין בעציהונג און נישט אננעמען מעהר יודישע ארבייטער, וועלען די יודישע ראטמענער איבערגעהן אין דער אפאזיציע און נישט שטימען פאר דער הלואה פאר'ן מ א ג י ס ט ר א ט אויסער דעם וועלען די יודישע ראטמענער רעאגירען געגען אזא טאקטיק אויפ'ן שארפסטען אופן. ביז רעזיגנירען פון זייערע מאנדאטען.

די יודישער ראטמענער: לאנדוי און ברילאנט האלטען אויך לענגערע רעדעס און האלטען אונטער דעם פארשלאג פון ה' פרענקעל. דעם יודישען פארשלאג האט אויך אינטערגעשטיצט ראטמאן ד"ר קעלערס קראאוז. אונצופרידען זענען נאר געווען די ענערגישע ראטמענער, און אלס ענטפער אויף דער אלדישער אינטערפעלאציע האט פרוי וואַנצקא (ענדעקישער ראטמען) געלאזט הערען דעם אלטען בעקאנטען אנטיסעמיטישען פזמון פון יודישער עשירות, וועלענדיג אפשוואכען דעם גרויסען רושם פון די יודישע רעדעס רופט זי אויס פאטעטיש.

יודען האבען זיך גוט, ס'איז גענוג צו גרויסצוגעהן אויף דער לובלינער - גאס צו זעהן יודישע טואלעטען אין די קאסבארע מלבושים.

די פוילישע ארבייטער, ערקלערט פייערדיג די פוילישע אהבת ישראל... פערמאגען נישט מעהר, ווי די בלוזע האנד און

זי קאן זיך ד ע ר י ב ע ר נישט צדורכנעמען מיט די יודישער נויט.

ביי דער אבשטימונג איז דער פארשלאג פון די יודישע ראטמענער דורכגעגאנגען מיט א מערהייט שטימען. די ענדעקעס האבען געשטימט געגען.

די הלואה פאר'ן מאגיסטראט איז איינשטימיג אנגענומען געווארען.

אויפ'ן אמעריקאנער שטייגער.

די איבעראל-בעוואוסטע ווארשאווער פירמע „מארי" האט בעשלאסען, כדי צו איבערצייגען יעדען איינעם אין דער גוטער ווירקונג פון איהר שוה-פאסטא, פונאנדערצוטהיילען אומזיסט פיעל טויזענדטער שאכטלען. די פירמע פיהרט דורך אזא רעקלאמע-קאמפיין אין פיל שטעדט, און דער רייה קומט אויך די שטאדט ראדאם, וואו זי האט שוין געהאט אזעלכעס נעטהיילט אומזיסט. דער דאזיגער אויפטהו האט געוואלדיג פאפולאריזירט די שוה-פאסטא-אויסארבייטונג פון דער דערמאנטער פירמע, וועלכע האט זיך ערווארבען פיל סימפאטיע אין יעדען הויז.

די קומענדיגע וואך וועט „מארי" פונאנדערטהיילען אויף די ראדאמער גאסען פונעלקעלעך פאסטא גאנץ אומזיסט. אויסער דעם ווערט אין איינעם פון די היגע קינא'ס צוגעגעבען צו יעדען בילעט איין שאכטעל פאסטא אומזיסט.

פון ספארט-בעוועגונג.

זייט 2 וואכען פיהרען זיך די פוטבאל-קאמפען ביי אונז אין שטאדט אויף דעם מייסטער-טיטול פון קלאסע „צ" זי יודישע דרוזשינעס ווי „השחר" און „חשמנאי" פיהרען נאך איינגאנצען אהן פונקטען, „בר-כוכבא" פיהרט 3 פונקטען און „מכבי" — 2.ביידע פון די 2 לעצטע דרוזשינעס וועלען דורכאויס נעמען דעם טיטול מייסטער, אינטערעסאנט ווערט דעריבער זיין דער פוטבאל-מעטש, וועלכער קומט פאר היינטיגע וואך און וועלכער וועט אהן ספק זיין א זעהר עקשנות'דיגער.

„מכבי" (סעקציע ציקליסטען)

קומענדיגען זונטאג דעם 16-טען ד. י. קומען פאר 2 וועט-לויפען אויפן מייסטער-טיטול פון קלוב „מכבי"

דער 1—טער לויף וועט זיך אנפאנגען 3 נ. מ. אויפן שידלאָווצער שאסע אויף א שטח פון 30 קילאמעטער (אהין און צוריק). די ערשטע 3 פאהרער וועלען בעקומען די שוין פארבערייטערטע זילבערנע מעדאלען.

דער צווייטער לויף אויף 10 קילאמעטער (אהין און צוריק) די ערשטע 3 בעקומען אויך 3 מעדאלען.

■■■■■■■

קעלצער אבטיילונג.

חיים זיעלאַני.

א אונערהערטער סקאנדאל!

דורך דער גאַנצער 5 יעהריגער טעטיגקייט פון אונזערע אידישע ראַטמענער, אין קעלצער שטאָדט-ראַט, זענען אָפט געהערט געוואָרען פערשירענע תרעומות און אונצופרידענהייט מצד דער אידישער בעפעלקערונג אויפ׳ן חשבון פון די אידישע ראט-מענער, אהן אונטערשיד פון פאַרטיי־אנגעהעריגקייט, פאר די דורך זיי פערנאַכלעסיגטע אקטועלע, בלוטיגסטע אידישע אינטערעסען: פאליטישע, קולטורעלע און סאָציאַלע. ס׳זענען פערצייכענט געוואָרען צעהנדליגער ראַט-זיצונגען, אין וועלכע אונזער אידישע רעפרעזענטאַנץ האָט זיך לגמרי גישט בעטייליגט, אדער בכלל נישט געפונען פאַר נויטיג צו קומען.

אויף אזאַ מין ארט האנדלונג זענען אָפט מאהל געהערט געוואָרען פערשידענע פראטעסטען, אויף וועלכע אונזערע פאַרשטעהער האָבען געהאָט פערטיגע תירוצים. ועולה על גביהם, דער עלטער גוט בעקאַנטער תירוץ: „מיר זענען מאַכטלאָז, מיר זענען אין דער מינדערהייט, מיר זענען נישט אים־שטאַנד זיך געגענצושטעלען דער אַנטיסעמיטישער מעהרהייט, וועלכע קאָן און פיהרט אַלץ אַדורך, וואָס זי וויל, אהן די אידישע שטימען" א. אז. וו.

אמת, דער תירוץ איז טאַקי אַ בערעכטיגטער, נישט בלויז פון אונזערע אידישע ראטמענער, נאר אויך פון אונזער סיים און סענאט-פאַרשטערשאפט, אלס ענטספער, אויף די פערשידענע פארוואורפען, פאר זייער טיילמאהל נישט געהעריג רעאַגירען אויף פערשידענע אידישע עולות, דער חילוק איז נאר, וואס די לעצטע, בענייענדיג איינמאהל אַ קארדינאלען פעהלער, בעמיהען זיך שטענדיג, דעם פעהלער, אויף ווי פיעל ס׳איז נאר מעגליך, צו פערריכטען, אָדער שטעהען אויף דער וואך, אַז אין דער צוקונפט זאָל זיך אַ זעלכעס שוין נישט מעהר איבער׳חזר׳ן, און ביי אונזערע אידישע ראַטמענער, דינט נישט דער עבר, אַלס יסוד פאר׳ן עתיד.

אונזער אידישע אומה פערגעסט אבער די גרעסטע חטאים און איז שטענדיג מוחל דער אַידישער רעפרעזענטאַנץ, פאר די, דורך זיי בעגאַנגענע פעהלערן, זייענדיג אין דער האָפנונג, אַז אויף להבא וועט זי אלעס אויסבעסערן און אַלעס פערריכטען. נאר דעם קאַרדינאַלען פעלער, וואָס די אידישע ראטמענער זענען בעגאַנגען דעם 17-טען אַפּריל ה. י. דאָס איז שוין אונפערצייליך און דאס איז פשוט א אונערהערטער סקאַנדאַל.

ס׳איז כדאי צו בעקענען זיך מיט דעם בעשלוס פון שטאָדט־ראַט פון 17-טען אַפּריל ה. י. נישט מעהר אין נישט ווייניגער, נאָר מ׳האָט געהעכערט דעם אָבצאָהל פון געבורט און טויט-שיינען, כפעציעל פאר אידען: 1-טער קאַטעגאָריע ביז 20 זלאָטעס, 2-טער ·· 15 זלאטעס, 3 טער-10 זל. און 4־טע ביז 5 זלאטעס; חתונה אקטען: 1-טע קאטעגאָריע ביז 50 זלאטעס, 2 — 30 זל. 3 - 20 זל. און 4 — 10 זל. פאר אַ פולען אבשריפט פון א געבורט אָדער טויט-שיין 5 זלאטעס, פון א פולען אָבשריפט פון א חתונה-אקט 10 זל. פאר א קירצען אָבשריפט פון אַ געבורט־אָדער טויט-שיין 2 זלאטעס און פאר אַ קורצען אָבשריפט פון א חתונה-אקט 3 זלאטעס. אַזא מין בעשלוס, איז א נעבנגענדער פועל־יוצא, פון דער טעטיגקייט. אדער בעסער געזאגט: פון דער צובראכענהייט, צושפליטערונג און דיסציפלינלאזיגקייט פון אונזערע אידישע ראטמענער.

אין א קריטישען מאָמענט, ווי היינט, אין א צייט, ווען דאָס עקאנאמישע לעבען ביי אידען איז פערוואנדעלט געוואָרען אין א בית-הקברות, אין אַ מאמענט, ווען דער אידישער סוחר, קליינהענדלער און בעל-מלאכה ארבייט מיט די לעצטע כחות, כדי צו פערדינען א זלאטע אויף חיי-שעה, האט מען איהם, אויסער די שוין אונערטרעגליכע גראבסקי - שטייערן - צוגעשטעלט א נייעם שטייער. פון א געבורט און טויט-שיין און חתונה-אקטען, אהן וועלכע דער איד קאן זיך נישט בעגיין. איז דאס דען נישט קיין אונערהערטער סקאנדאל?

דער אמת מוז געזאגט ווערען: אז דער איינציגער אידישער ראטמאן און לאוניק, דער ענערגישסטער, דאס איז ה׳ רייזמאן, האט זיך דעמאלס, צוליב׳ן טויט פון זיין מוטער אין דער זיצונג נישט בעטייליגט, אפשר, ווען ער וואלט געווען דאביי וואלט אזא מין בעשלוס נישט אַנגענומען געוואָרען: אבער עס איז פארט געשעהן! און אונזערע אידישע ראטמענער האבען אפילו נישט געפינען פאר נויטיג צו רעאגירען. זיי האָבען אין גאנצען פערגעסען, או זיי זענען געוועהלטע פון דער געזעלשאפט און ליגען אונטער דער געזעלשאפטליכער קאנטראל. אַזא ארט האנדלונג האט געברענגט דערצו, אַז די געזעלשאפט האט פשוט פערלוירען. דעם צוטרוי צום אידישען אידישען קאלא און דאס קאלא, ווערט איהם נישט צוריק בעקומען, כל זמן, ס׳וועט נישט הערשען קיין דיסציפלין צווישען די ראטמענער, אַז יעדער אידישער ראטמאן, זאל זיך רעכנען מיט׳ן קאלא-בעשלוס און נישט בעווייזען קיין מופתים אויף דער אייגענער האנד אָבער פאר אלעם. פאָדערן מיר פון אייך א געהעריגען אַנטוואָרט.

צו דעם קאנצערט פון „הזמיר".

שבת אין אוונד איז אין טעאָטער „פאָלסקי" פאָרגעקומען דער ערשטער פייערליכער קאָנצערט פון דעם ניי געגרינדעטען „הזמיר" אין קעלץ.

שוין צו דער בעשטימטער צייט, ווי עס איז געווען אַנאָנסירט אין דער צייטונג, ווי אויך אויף די אפישען, איז דאס טעאָטער באלד פול געוואָרען, אזוי, אַז מען האָט געקענט זעהען דעם גרויסען אינטערעס און די סימפאטיע, וואָס דער קעלצער עולם האָט צום „הזמיר". צווישען דעם גרויסען פובליקום איז אויך געווען צו זעהן אַ סך קריסטען, צווישען זיי אויך דער היגער פראָפעסאָר פון מוזיק ה׳ סט. שליווינסקי, אַזוי ווי די פאָרהאַנג האט זיך אויפגעהויבען און אויף דער עסטראדע האט זיך בעוויזען דער דיריגענט ה׳ לעאָן ווינער, איז צו איהם צוגעגאַנגען ה׳ ד. וואַרגאַן, אייגער פון די גרינדער פון „הזמיר", און אין אַ קורצע, אָבער אין א זעהר שעהנע רעדע, איהם בעגריסט און איהם געדאַנקט פאר זיין מיה און ענערגיע פאר׳ן „הזמיר", און אלס דאנקבאַרקייט איהם דערלאַנגט אַ דיריגיר-שטעקעלע מיט א זילבערנעם און גאָלדענעם מאָנאָגראַם, אלס מתנה פון כאָר און אָרקעסטער. גלייך דערנאך האט דער גאנצער כאָר צוזאמען מיט׳ן אָרקעסטער אויסגעפיהרט די קאמפאזיציע פון ל. גורצוויטש „נחמי נחמי עמי", ווי אויך „על נהרות בבל" פון י. ל. ווייס, וועלכעס האָט זעהר גוט אויפגענומען ביים פובליקום. זעהר גוט איז אויך געווען מיט איהר זינגען, פרל׳ לייבעטער (סאַפראַן), וועלכע האט געזונגען די אריע פון די אָפערע „די גרעפין" מוזיק פון סט. מאניושקא. איהר געזאנג איז געווען ריין און קלינגענד, איהר שטימע איז יונג, און סענטימענטאל, דאגעגען אָבער ה׳ יאַקובאָוויטש (טענאר) מיט זיין סאָלאָ „די מידע ביינער", הגם זיין זינגען איז צארט, און אנגענעהם, דאך ווען עס איז געקומען צו נעמען א העכערען טאָן, איז זיין שטימע געוואָרען אָהנמעכטיג און געבראָכען.— כ׳מוז אויך בעמערקען אויף זיין ספעציעלען קעלצער דיאַלעקט, ווי למשל „שטיינאָ" און „ביינאָר", וועלכע קלינגען זעהר נישט שעהן פאר׳ן אויער.

בעזונדער גוט איז געווען דער דועט; „עס וויינט דאָס הארץ" אויסגעפיהרט פון דעם פאָ־ל, פרל׳ חצלא זילבערשטיין (סאפראן) מיט ה׳ י. מאָשענבערג (באריטאָן). דער לעצטער איז גראדע נישט געווען אזוי גוט, אָבער דערפאר האט ארויסגעהאָלפען פרל׳ זילבערשטיין, איהר שטימע איז ליריש, צאַרט, איהר זינגען איז הארציג ווייך, און זעהר אנגענעהם פאר׳ן אויער, און זי איז טאקי זעהר וואָרים אויפגענומען געוואָרען פון פובליקום, וועלכע האָבען איהר ארויסגערופען אויף ביס.

גוט איז אויך געווען דער קוארטעט „אנדאנטע" פון די טינפטע סימפאָניע, אויסגעפיהרט דורך זי ה״ה: מ. בוגאַיער, און די ברידער אבראמאוויטש, ווי אויך לעאָן גרינגראַס. דער לעצטער האָט זיך, ווי שטענדיג, זעהר גוט אויסגעצייכענט מיט זיין שפילען.

דערנאך איז אויך דורך דעם כאָר און ארקעסטער אויסגעפיהרט געוואָרען „שאי ציונה", מוזיק פון י. ווינער, וואס דאס פובליקום האט זעהר שטארק אפלאדירט.

צום לעצט איז אויסגעפיהרט געוואַ-

א פראגישער נקמה-מארד.

מיטיואך, דעם 6 טען ה. ח. 9 א זייגער איוענד, זענען 2 בעוואפנעטע באנדיטען אנגעפאלען אויפ'ן הויז פון קייסט וואישטשעך יאקוב (מלינארסקא גאס № 6) אין דראהענדיג מיט רעוואלווערן האבען זיי געפאדערט געלד צונעמענדיג 90 זלאטעס אין דראהענדיג מיט'ן טויט, אין פאל פון רופען נאך הילף — האבען זיך די באנדיטען געלאזט צום שכנית'זיגען הויז פון וולאריסלאיו שמיעכא.

אריינקומענדיג אין שטוב האבען זיי אנגעהויבען גלייך צו שיסען און אויפן אריט זענען געפאלען טויט: וולאריסלאוו שמיעכא, 48 יאהר אלט, זיין פרוי מאריא, 58 יאהר אלט און שווער פערוואונדעט די 24 יעהריגע טאכטער יאדוויגא. ידי באנדיטען זענען אנטלאפען אין דער נעגענד פון טשאנאוו און זענען אריין אין דעם דאמאלס-פערבייגעהענדיגען פאסאזשירען-צוג.

די אלארמירטע פאל צייי האט גלייך איבערגעשיקט טעלעפאנאגראמען אויף אלע פאסטערונקעס און אלס רעזולטאט האט מען אויף דער יענדזיעוער באהן-סטאציע געכאפט דעם באנדיט אבארא לאנגען, 20 יאהר אלט פון דאמבראווא-גורניטשא. דער באנדיט האט זיך באלד מודה געווען און האט אויפגעגעבען דעם נאמען פון זיין שותף, אנטאני וויעכאווסקי, 21 יאהר אלט אויך פון דאמבראווא-גורניטשא.

די ווייטערדיגע אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז די 2 באנדיטען זענען אבגערעדט געווארען אויסצופיהרען דעם מארד דורך פראנטשישעק וויעכאווסקי (א קאנדאקטאר), וועלכער איז גלייך פערהאלטען געווארען און זיך מודה געווען, אז ער האט די 2 באנדיטען געגעבען 150 זלאטעס, בכדי אויסצופיהרען דעם מארד.

דער קאנדאקטאר האט אויך מודה געווען, אז נאך דעם 17 טען דעצעמבער ה. י. האט ער געהאט בדעה צו דערהרג'ענען די פאמיליע שמיעכא אלס נקמה פון פאר 2 יאהר צוריק, ווייל שמיעכעס זוהן, האקענדיג האלץ, האט אומגערען אבגעהאקט 3 פינגער פון דער האנד, זיין 10-יעהריגער טאכטער.

פריטאג אוונד האט מען נעכאפט דעם 2 טען באנדיט, וועלכער האט זיך אויפבעהאלטען ביי זיין קוזין אין קשיאנושע וויעלקי (יענדרזעיעווער קרייז).

די שווער פערוואונדעטע טאכטער ליגט איצט אין שפיטאל, נישט וויסענדיג נאך, אז איהרע עלטערן ליגען שוין אויפ'ן צמענטאריוש.

די 2 באנדיטען וועלען די טעג געשטעלט ווערען פאר א שטאנד-געריכט.

דער „הזמיר"-קאנצערט

שבת דעם 8/5 איז אין היגען טעאטער פארגעקומען דער ערשטער קאנצערט פון ניי-געגרינדעטען „הזמיר". אין פיל געפאקטען זאל האט מען אויך געזעהן א סך אנגעזעהענע קריסטען, ווי דעם פרעזעס פון היגען פעראיין פון קונסט-ליבהאבער ה' קאמינסקי און דעם מוזיק-פראפעסאר ה' שקיווינסקי, וועלכער האט נאכ'ן קאנצערט אין א געשפרעך מיט די ארגאניזאטארען אויסגעדריקט זיין בעגייסטערונג פאר די לייסטונגען פון „הזמיר". דער מאטעריעלער ערפאלג איז אויך געוועזען א גרויסער, אויבוואהל א גרויסער טייל פון אונזערע אינטעליגענץ האט זיך דערשראקען אפשר פאר דעם יורישען ווארט „הזמיר" און די צונעשיקטע בילעטען נישט געוואלט צונעהמען.

* * *

מיט גרויס אונגעדולד און נייגיר האט די קעלצער יורישע געזעלשאפט בכלל אין די מעלאמאנען בפרט געווארט אויף דעם ערשטען קאנצערט פון „הזמיר".

אלס בעווייז פון דער פעראינטערעסירונג, וואס דער ערשטער ארויסטריט האט ארויסגערופען, האט געקענט דינען דאס איבערפולטע טעאטער. די יודישע בעפעלקערונג אין אונזער שטאדט האט דאס מאל אויסגעהאלטען דעם עקזאמען פון פערשטענדניש פאר א וויכטיגע אינסטיטוציע.

און דאס יואס דער „הזמיר" האט אונז אויף דעם קאנצערט געוויזען, איז באמת-געוועזען פאר אלע אן'אנגענעהמע איבערראשונג. עס האט זיך קים געוואלט גלויבען, אז דאס איז א רעזולטאט פון א דריי חדשים'דיגער ארבייט ביי אונארמאלע בעדינגונגען פון עטליכע צענדלינג אמאטארען. עס קומט ווירקליך א יישר כח ר״ם ה' וויינער, פאר זיין מיהפולער און פאכמענישער לייטונג, א ראנק וועלכער עס איז איהם געלונגען צו שאפען א מוסטערהאפטען מוזיקאלישען צענטער אין אונזער שטאדט.

בעזונדער אויסגעצייכענט האבען זיך די פרל' לייכטער (סאפראן) און ה' יאקובאוויטש (טענאר) די פראדוצירטע דורך זיי זאכען זענען געשטאנען אויף א קינסטלערישען ניוא און איבערצייגט א'ן זייערע וואקאלישע פעהיגקייטען. זעהר גוט איז אויך ארויסגעקומען דער דועט „עס וויינט דאס הארץ" געזינגען דורך פרל' זילבערשטיין און ה' מאשענבערג, וועלכעס זיי האבען געמוזט ביסירען, דאגעגען איז א ביסעל שוואכער אויסגעקומען דאס סאלא-געזאנג פון ה' מאשענבערג, וועלכער צייכענט זיך אויס מיט א שענעם באריטאן, דאס מאל האט ער איבערהויפט אין דער אריע פון „די יודען" אביסעל זיך פערלוירען און די זאך איז ארויסגעקומען בלאס און איינדריקסלאז.

פון דער ארקעסטרא זענען ווערט בעזונדער דערמאנט צו ווערען די ה״ה אבראמאוויץ און גרינגראס פאר זייער זעהר שענעם אבשפילען די 5—טע סימפאניע פון בעטהאווען.

די זאכען, וואס זענען אויסגעפיהרט געווארען דורך דעם כאר מיט דעם ארקעסטער צוזאמען זענען געווארען פרעכטיג און שטארק אויסגענומען ביים פובליקום, אויב עס זענען פארגעקומען נאכ'ן קאנצערט אוואציעס לכבוד דעם דיריגענט ה' וויינער, האט ער אויף זיי כשר פערדינט.

מיר האפען, דאס דער ערשטער ארויסטריט פון „הזמיר" וועט זיין דאס ערשטער רינגעלע אין דער קייט פון ערפאלגען, וואס וועט די אזוי וויכטיגע אינסטיטוציע בעגלייטען אויפ'ן וועג פון איהר ענטוויקלונג.

צבי מאשקאוויטש.

רען דורכ'ן גאנצען כאר און ארקעסטער „ניט וויאך" פון מ. קיפניס, וואס האט זעהר אויסגענומען ביים פובליקום.

אין אלגעמיין האט זיך דער קאנצערט מאראליש און מאטריעל זעהר גוט איינגעגעבען. א דאנק די ה״ה ד. ווארגאן און פ. בוגאיער, וועלכע האבען אונערמידלעך געהאלפען שאפען דעם „הזמיר" און זיך נישט אבגעשטעלט פאר קיין שום שוועריגקייטען.

א בעזונדערען דאנק קומט אויך דעם דיריגענט, ה' לעאן וויינער, פאר זיין אויסערגעוועהנליכע ענערגיע, פאר זיין בויען און ווי אויך פאר זיין קונסטלערישע לייטונג פאר'ן „הזמיר" און מיר ווינשען איהם ערפאלג אין זיין ווייטערדיגע ארבייט אויף דעם געביט פון מוזיק.

שו—ץ.

גאסטראלען פון דער פוילישער אפערעטען-טרופע אין ראדאם, קעלץ.

היינטיגען דינסטאג, דעם 11-טען אפריל, האט די קראקאווער פוילישע אפערעטען-טרופע אונטער דער דירעקציע פון ה' מאד. פילארסקי, אויפגעפיהרט אין ראדאם די פאפולערע אפערעטע („Kochanka Premjera") „דעם פרעמיער'ס-בעליבטע", וועלכע איז אדורך מיט גרויס ערפאלג.

ווי מיר ווערען געוואויר, וועט די זעלבע אפערעטע היינט אויפגעפיהרט ווערען דורך דער טרופע, אין קעלץ, אין טעאטער „פאלפקי".

דער אמת מוז געזאגט ווערען.

מיר וועלען זיך נישט אריינלאזען אין א פאלעמיק מיט'ן מחבר פון ארטיקעל אין („קעלצער-ראדאמער לעבען" № 19 (107)) א. נ. „אונזערע קאאפעראטיווע אינסטיטוציעס" אין וועלכען ער מאכט א פאראלעל צווישען דער אידישער פאלקס-באנק און סוחרים-באנק, נאר זאגען דעם אמת.

די אידישע סוחרים-באנק, אלס די עלטסטע אידישע אינסטיטוציע אין אונזער שטאדט, איז נישט נאר פריער געשטאנען אויף דער נעהעריגער הויך אבהיטענדיג די סוחרישע אינטערעסען ווי דער מחבר אליין איז מודה, נאר שטייט אויך היינט. אלס אילוסטרירענדער פאקט, קאן דינען די גרויסע פעראינטערעסירונג צווישען די ברייטע אידישע סוחרים—מאסען צו דער יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער באנק, וועלכע איז ערשט לעצטענס פארגעקומען, די מיטגלידער פון ראט און פערוואלטונג, וועמענס נעמען ס'זענען זעהר בעוואוסט אין אונזער שטאדט. און די לעצטע הלואה אין דער הויך פון 60,000 זלאטעס וועלכע די באנק האט בעקומען (20,000 האט זי שוין בעקומען), אויך דער לעצטער צופרידענער בעזוך פון ווארשעווער רעווידענט און די ביז 200 באנק-מיטגלידער (נישט קיין 100 ווי דער מחבר שרייבט) איז א גענוגענדער בעווייז פון דער באנק-טעטיגקייט, דער חלק איז נאר וואס מיר ארבייטען בעשיידען אהן רעש, אהן נאררגאם בכבוד אין דער צייט ווען אנדערע באנק שוין פונקט פארקערט. און אויף דעם זעלבען וועג ווי ביז איצט וועט די באנק מיט איהר לייטונג ווייטער פיהרען איהר בעשיידענע טעטיגקייט, און דער אמת מוז איינמאהל פאר אלע מאהל פארט געזאגט ווערען.

די אידישער סוחרים-באנק אין קעלץ.

וועסאלע 22.

הילפ׳ס־רוף צו מיין מיהמע אין טאָראָנטאָ.

איך ווענד מיך צו מיין מיהמע, וואָס וואָהנט אין טאָראָנטאָ, זי זאָל אויף מיר זיך מרחם זיין און מיר אַרויסהעלפען אין מיין גרויסע נויט. איך ווענד מיך צו איהר דורך דער צייטונג, צוליב דעם, וואָס אויף די פיל בריעף, וואָס כ׳האָב געשריבען צו איהר, האָט זי מיר אויף קיין איינעם נישט געענטפערט. איך בעט אַלע, וואָס וועלען לעזען די צייטונג איהר אויפמערקזאָם צו מאכען אויף מיין בריעף צו איהר. מיין מיהמע הייסט חנה חוה קאָהן (דער פעטער הייסט אברהם משה קאָהן) אין טאָראָנטאָ. זי האָט דאָרט א שפּייזהאנדעל. איך בעט אויך אַלע טאָראָנטער יודישע צייטונגען איבערצודרוקען מיין הילפסרוף. איך האָב נישט קיין אנדערען וועג צו לאָזען וויסען איהר וועגען מיין טראַגישע לאגע, ווי נור דורך די עפענטליכקייט. כ׳בעט אַלע איהרע בעקאנטע צו ווייזען איהר דעם דאזיגען בריף מיינעם און זאָל זי וויסען מיין מיהמע, מיין מאַמעס שוועסטער, אז איינער פון איהרע נאָהנטסטע אין משפּחה גייט אויס צוזאַמען מיט א גאַנצע פאַמיליע פון נויט און דחקות. יעדער איינער, וואָס וועט מיטהעלפען און מיטווירקען, אז מיין מיהמע זאָל מיך אַרויסראַטעווען פון מיין גרויסע נויט, וועט מקיים זיין די גרעסטע מצוה פון מחיה זיין 4 נפשות, וואָס גײַהען אויס ווי א ליכט.

יחזקאל ווייסמאַן ראדאָם לובעלסקאַ 78

KUNEROL

100°|₀ ריינע פעטס פון קאקאס־ניס

דאס בעסטע צום

קאכען,
באקען
און בראטען

ביליג און זעהר שפּאָרזאַם

Kino „ODEON“ w Radomiu.

Od 11-go Maja

BOGOWIE...
LUDZIE...
ZWIERZĘTA...

w roli głównej:

ELLEN KURTI.

דער לאַנג־עקזיסטירענדער

זיראַרדאָווער־סקלאַד

יעצט לובלינער גאַס № 5

עמפּפעהלט אלע סאָרטען זיראַרדאָווער־סחורה און פלאַנדעקעס צו ביליגסטע פאבריקס פּרייזע מיט גוטע בעדינגונגען.

(קיין שותּף האָב איך נישט).

מיט אכטונג

מ. אייזענבערג

בעקאנטמאכונג

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז ס׳זענען פארלויירען געוואָרען קוויטאַנציעס פאר׳ן חודש׳ליכען אָבצאָהל מערץ דעריבער מאכען מיר אויפמערקזאם די ג׳ מיטגלידער פון **A. A. J.** זיי זאָלען נישט בעצאָהלען דעם בעטראג פאר׳ן דערמאָנטען חודש.

גלייכצייטיג מאכען מיר בעקאנט, אז נאָר דער אינקאסענט ה׳ **בירענבוים** איז בעפאָלמעכטיגט איינצוקאַסירען געלד.

די פערוואלטונג

פון *Auxilium Academicum Judaicum*

אין ראדאם.

Z okazji zaręczyn p.
P. Wajnrybówny
Kielce z p.
K. Białystokiem
Dąbrowa G.
życzymy blaski światłości, wiecznej miłości i pomyślnej różowej przyszłości.
Anna, Pola i Kalmen Zajączkowscy.

ווילט איהר האָבען די שענסטע און מאָדערנסטע צימער?

איז נאָר צו קויפען **טאַפּעטען**

ביי דער בעקאנטער פירמא

ש. שטיינמאַן

ראדאָם, לובלינער 21

צו בעדייטענד ביליגע פּרייזען.

אַלס ספּעציאַליסט ווערען צימער־טאַפּעטירונגען אויסגעפערטיגט שנעל, לויט די נייעסטע מאָדע.

BANK KUPIECKI w RADOMIU

Spółdz. z ogr. odp. **plac 3-go maja 5 telef. № 14.**

די קאָאָפּעראַטיווע סוחרים־באַנק נעמט אָן וקלאַדען פון די קלענסטע סומען אויף שפּאָר־ביכלעך, ערלעדיגט אַלערליי באַנק־אָפּעראַציעס פּינקטליך און צו מעסיגע פּרייזען, צאָלט אויס די איינקאַסירטע געלדער אין דעמזעלבען טאָג.

ה. גרינשטיין, פעלטשער קאָשעניעצקא 25, טעל. 303 פריזיר סאַלאָן.

Redaktor i Wydawca Ch. M Herc

Odbito we własnej drukarni, Radom, Szwarlikowska 20.